

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Копилова Н.О.

Науковий керівник – доц. каф. «Політології» Шановська О.А.

Політичну культуру можна визначити як «... сукупність соціально-психологічних настанов, вартостей і зразків поведінки соціальних верств, окремих громадян, як стосуються їх взаємодії з політичною владою...» [4; с 343]. Політична культура включає рівень знань і уявлень про політику, а також емоційне ставлення до неї. Це мотивує політичну поведінку громадян.

Діаспорний дослідник Б. Цимбалістий виокремлює такі особливості історії України, які мали важливий вплив на розвиток української політичної культури: багатовікова бездержавність, тобто відсутність нагоди здобувати досвід влади й почуватися вільним господарем на своїй землі; розчленування української території та включення її частин у різні держави з різними культурами, політичними системами, що призвело до психологічного, побутового і політичного відчуження між різними частинами українського народу; багатократна денационалізація провідної верстви України [2].

Радянське суспільство було закритим від зовнішнього світу, офіційна ідеологія формувала у свідомості людини вкрай перекручені уявлення про політичні процеси, що відбувалися в тій чи іншій державі. Стан політичної культури почав зазнавати трансформацій лише у 80-х роках ХХ сторіччя.

Зрозуміло, що у незалежній Україні розв'язання завдань державотворення значною мірою залежить від рівня політичної культури різних верств населення, суспільства загалом. За цих умов першорядного значення набуває формування політичної свідомості народу, набуття ним досвіду, навичок політичної поведінки, політична соціалізація (насамперед молоді), поступове подолання існуючої фрагментарності політичної культури,

а також елементів патріархальної та підданської політичної культури і «...становлення на цьому ґрунті громадянської, демократичної політичної культури... [5]. Демократична політична культура відзначається толерантним ставленням до різних політичних поглядів та існуванням опозиції, де найважливішою цінністю є громадянські права і свободи.

Україні властива інтровертна риса культури. «...Інтроверсія характеризує закритість політичної культури, що виявляється у прагненні її носіїв навчатися на власному досвіді, нехтувати чужим передовим досвідом для збереження своєї самобутності, орієнтуватися не на зовнішні, а на внутрішні тенденції та традиції розвитку, ідеалізувати внутрішнє духовне життя. Суб'єкти з такою рисою політичної культури відзначаються терплячістю, покірністю та потребою уникати конфліктів, прагнуть змінити самих себе, а не існуючі обставини...» [1]. Український соціум не готовий до швидких і радикальних політичних змін. Тому реформи в Україні проходять значно повільніше, ніж в інших посткомуністичних країнах. Також інтровертність виявляється у тому, що українці більше тяжіють до малих груп (родини, братства, клану, громади), ніж до великих (партії, організації національного рівня) груп.

Якщо розглядати українську політичну культуру у вимірі раціонально-ірраціональному, то вона здебільшого є ірраціональною. «...Ірраціональна риса політичної культури розкриває перевагу емоцій і почуттів у діях індивідів над логічними обґрунтуваннями, міфів над раціональними теоріями. Критерії оцінок таких соціумів мають етичний характер: добре — погано, чесно — нечесно, потрібно людям — непотрібно, гуманно — негуманно. Етичний компонент ірраціональності змушує людей бути такими, як «треба», як «заведено»...» [1]. В українському суспільстві слабо розвинена нормативність поведінки. Українці не звикли суворо дотримуватися моральних і правових норм. Саме тому твердий порядок у інших народів (наприклад, англосаксів і німців) вони сприймають як черствість або недружелюбність. Ця риса сьогодні спостерігається на всіх рівнях

політичного життя. Хоча ідея соціального порядку є пріоритетною у масовій свідомості, її реалізація розглядається як виняткова прерогатива державних органів, а не як здатність громадян внутрішньо організуватися та жити згідно з випробуваними світовою цивілізаційною практикою соціальними нормами. В ірраціональній культурі емоційність домінує над прагматичністю. Ірраціональність української політичної культури виявляється також у тому, що діяльність політиків оцінюється не за шкалою її практичної результативності та професійної здатності, а за моральними та етнопсихологічними критеріями, такими як справедливий — несправедливий, чесний — нечесний, мужній — боязкий, патріот — зрадник, свій — чужий.

Українське населення, перебуваючи у підневільних умовах, звикло пристосовуватися до різноманітних умов виживання, займати позицію конформізму та колабораціонізму з існуючою владою. Люди з такою рисою більше довіряють тому політикові, який робить акцент на звичних способах розв'язання соціальних завдань. При цьому соціумом не сприймаються надто революційні ідеї та інновації. Сенсорна риса культури виявляється також у любові до комфорту, несприйнятті конфліктів, терплячості та вмінні лавірувати, уникаючи драматичних колізій.

Ще одна характерна риса політичної культури українців – екстернальність. «...Екстернальність політичної культури виявляється в тому, що її носії шукають причини невдач не в собі, а в інших, їм притаманне бажання звільнитися від відповідальності будь-якими засобами, нетерпимість у міжнаціональних відносинах, а в критичних ситуаціях — очікування «чого Бог пошле»...» [1].

Великою проблемою є створення умов для набуття громадянами політичних знань. На розвиток політичної свідомості впливає також стан історичного знання. Історія є надійним ґрунтом для пізнання перспектив розвитку суспільства, а історична свідомість є основою для формування національної свідомості.

Література:

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. Посіб. – 7-ме вид. – К.: 2007. Адреса доступу: http://pidruchniki.com.ua/19570411/politologiya/politichna_kultura#562
2. Карнаух А. Проблеми становлення сучасної політичної культури в Україні // Персонал -2007. № 9. Адреса доступу: <http://personal.in.ua/article.php?ida=573>
3. Огородник І.В. Історія філософської думки в Україні. Адреса доступу: http://pidruchniki.com.ua/18860313/filosofiya/bogdan_tsimbalistiy#505
4. Політологія: Підручник/ І.С.Дзюбка, К.М. Левківський, В.П.Андрущенко та ін.; За ред. І.С.Дзюбка, К.М. Левківського. – 2-ге вид., іпр... і допов. – К.: Вища школа, 2001. – 415 с.
5. Халілова-Чуваєва Ю. А. , Сугоняк А.О. Проблеми становлення сучасної політичної культури в Україні. Адреса доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Politologia/62966.doc.htm